

مقدمه

گیاهان دارویی یکی از منابع مهم تولید دارو هستند که بشر سالیان دراز از آن‌ها استفاده نموده است. در سال‌های اخیر نیز گیاهان دارویی نه تنها ارزش خود را در زمینه تولید دارو از دست نداده‌اند بلکه اهمیت آن‌ها نیز فزونی یافته است. آویشن از جمله گیاهان دارویی علفی و معطر است و در درمان بسیاری از بیماری‌ها از جمله سرماخوردگی، سردرد، درمان افسردگی و همچنین تنظیم هورمون‌های زنانه بسیار موثر است.

مشخصات گیاه‌شناسی آویشن

آویشن با نام علمی (*Thymus vulgaris*) از خانواده (Mints) گیاهی چوبی، قد کوتاه، کپه‌ای چند ساله با برگ‌های واجد کناره‌های صاف و بدون دندانه و پوشیده از کرک‌های خاکستری رنگ و حاوی اسانس است. آویشن گیاهی است چند ساله کوچک با ساقه‌های باریک است که دارای برگ‌های سبز متمایل به خاکستری کوچک به صورت جفته‌ای متقابل و گل‌های بنفش ریز است. در اکثر گونه‌ها سطح برگ، کاسبرگ و گلبرگ‌ها پوشیده از کرک‌های ترش‌حی متراکم و به رنگ‌های قرمز، زرد و گاهی بی‌رنگ است. مجموعه گل شامل تعداد زیادی گل است که معمولاً در انتهای شاخه‌ها به حالت کپه‌ای قرار می‌گیرند. گل‌ها کوچک، نر ماده و به رنگ‌های سفید، صورتی یا بنفش مشاهده می‌شوند. گل‌ها از سال دوم رویش اواسط اردیبهشت ظاهر می‌شوند. ریشه آویشن مستقیم، کم و بیش چوبی و انشعاب‌های فراوانی دارد. ساقه مستقیم و چهارگوش و ارتفاع آن متفاوت است و به شرایط اقلیمی محل رویش بستگی دارد و بین ۲۰ تا ۵۰ سانتیمتر است. میوه‌های فندقه به رنگ قهوه‌ای تیره و طول آن یک میلی‌متر است. داخل میوه چهار بذر به رنگ قهوه‌ای تیره وجود دارد. بذر آویشن بسیار ریز است. وزن هزار دانه ۰/۲۵ تا ۰/۲۸ گرم است.

جدول ۱- مشخصات گیاه‌شناسی آویشن

آویشن	نام فارسی
Thymes	نام انگلیسی
Thymus vulgaris	نام علمی
Mints	خانواده

شکل ۱- آشنایی با بوته، برگ، گل آویشن

داشت

گیاه آویشن آب و هوای گرم، خشک و آفتابی را می‌پسندد. خاک‌های سبک حاوی ترکیبات کلسیم و با ضخامت زیاد سطح الارض خاک‌های مناسبی برای کشت آویشن هستند. خاک‌های سنگین برای کشت این گیاه مناسب نیست و سبب کاهش عملکرد پیکر رویشی و اسانس آن می‌شود.

آویشن نیاز زیادی به رطوبت بیش از حد نداشته و در غیر اینصورت دچار پوسیدگی خواهد شد. خاک‌های سبک با زهکشی مناسب و pH ۵ تا ۸ مناسب این گیاه بوده و گونه‌های مختلف آن ممکن است در خاک‌هایی که مناسب رشد سایر گیاهان نیست بهترین رشد را داشته باشند.

زمان کاشت آویشن به روش کشت و شرایط اقلیمی محل رویش گیاه بستگی دارد. برخی زمان مناسب برای کشت مستقیم بذر در زمین اصلی را اواسط پاییز می‌دانند در حالیکه عده‌ای دیگر اوایل بهار را زمان مناسبی برای کشت مستقیم بذر در زمین اصلی پیشنهاد کرده‌اند. در هر حالت بذرها در ردیف‌هایی به فاصله ۴۰ تا ۵۰ سانتیمتر به طور مستقیم در زمین اصلی کشت می‌شوند. عمق کاشت بذرها نباید از ۰/۵ سانتیمتر بیشتر باشد.

زمان کاشت مناسب برای کشت غیر مستقیم (کاشت در خزانه هوای آزاد) اوایل بهار (اواخر اسفند) می‌باشد. در کشت غیر مستقیم بذرها در ردیف‌هایی با فاصله ۲۵ تا ۳۰ سانتیمتر در خزانه هوای آزاد باید کشت شوند. هنگامی که ارتفاع نشاها به ۱۰ تا ۱۵ سانتیمتر رسید در ردیف‌هایی به فاصله ۵۰ سانتیمتر و فاصله دو بوته طول ردیف ۲۵ سانتیمتر به زمین اصلی باید منتقل شوند.

شکل ۲- مزرعه آویشن آبی

داشت

آبیاری منظم و وجین علف‌های هرز ضرورت دارد. در طول رویش گیاهان، مبارزه به علف‌های هرز نیز ضروری است. وجین مکانیکی علف‌های هرز به تنهایی کافی نیست و باید با استفاده از علفکش‌های مناسب به مبارزه با آن‌ها پرداخت. قبل از انتقال گیاهان از علفکش رونستار به مقدار ۷ تا ۸ لیتر در هکتار به صورت محلولپاشی می‌توان استفاده کرد. زمان مناسب برای استفاده از این علفکش اواسط بهار است.

افزودن مواد و عناصر غذایی مورد نیاز گیاه به خاک باید با دقت انجام گیرد. زیرا، مواد غذایی فراوان یا کمبود این مواد در خاک‌هایی که آویشن کشت می‌شود مناسب نیست و در هر دو حالت سبب کاهش عملکرد پیکر رویشی آویشن می‌شود. قبل از کاشت، خاک باید مورد تجزیه و آزمایش قرار گیرد و مقادیر نیتروژن، فسفر و پتاس آن اندازه‌گیری و با در نظر گرفتن مقدار آن‌ها اقدام به کوددهی شود.

به زمین‌های تهی از مواد و عناصر غذایی، در فصل پاییز هنگام آماده ساختن خاک ۲۰ تا ۳۰ تن در هکتار کودهای حیوانی کاملاً پوسیده باید اضافه شود. فصل بهار قبل از کشت گیاه ۵۰ تا ۸۰ کیلوگرم در هکتار اکسید فسفر و همین مقدار اکسید پتاس به همراه ۴۰ تا ۶۰ کیلوگرم در هکتار ازت، باید در اختیار گیاهان قرار گیرد. از سال دوم رویش قبل از وجین علف‌های هرز همه ساله فصل بهار باید ۳۰ تا ۵۰ کیلوگرم در هکتار ازت در اختیار گیاهان قرار بگیرد. از آنجایی که آویشن گیاهی چند ساله است لذا خاک مزرعه در طول رویش گیاه، باید تجزیه شود و در صورت لزوم مواد عناصر غذایی مورد نیاز (ازت، فسفر، پتاسیم) به خاک اضافه شود.

برداشت

در سال اول رویش فقط یک بار محصول را می‌توان برداشت کرد. در حالیکه در سال‌های بعد دو یا حتی سه مرتبه می‌توان اقدام به برداشت پیکر رویشی کرد. زمان مناسب برای اولین برداشت محصول آغاز گلدهی یعنی اواسط بهار (اردیبهشت) می‌باشد. دومین برداشت در آغاز دومین مرحله گلدهی و اواسط تابستان (مرداد) انجام می‌گیرد. سومین و آخرین برداشت را اواسط پاییز (آبان) می‌توان انجام داد.

برداشت پیکر رویشی آویشن در ساعات مختلف شبانه روز نقش عمده‌ای در کمیت و کیفیت اسانس آویشن دارد. در این مورد تحقیقات نشان می‌دهد چنانچه پیکر رویشی ظهر هنگام تابش آفتاب برداشت شود در مقایسه با برداشت در روزهای غیرآفتابی از مقادیر بیشتری اسانس برخوردار می‌باشند.

شکل ۳- برداشت آویشن

منبع

نظری، حسین؛ مرادی، پرویز؛ محبی، محمود. (۱۳۹۶). آویشن. زنجان: سازمان جهاد کشاورزی استان زنجان